

CAPÍTOL 2
LA FILOSOFIA CLÀSSICA

QUAN EL MÓN
ES FA IMMENS

*La filosofia hel·lenística
i la recerca de la serenor*

Filosofia Hel·lenística.....	69
Introducció.....	69
De les polis als regnes hel·lenístics.....	69
Un canvi d'escala política i cultural	69
Cronologia	70
Koine, mobilitat i cosmopolitisme.....	70
La filosofia com a forma de vida	71
Arrels socràtiques: megàrics, cirenaics i cínics.....	71
El Jardí d'Epicur: alliberar-se de la por	71
Epicur i la comunitat del Jardí.....	71
Canònica, física i ètica	71
Aprendre a desitjar	71
El tetrafàrmac: quatre remeis contra la por	72
L'estoïcisme: viure d'acord amb la natura i la raó.....	73
De la Stoa Poikile a un sistema filosòfic.....	73
Virtut, indiferents i passions	73
Destí i llibertat interior	73
Cosmopolitisme i recepció romana.....	73
L'escepticisme: investigar sense dogmatisme	74
Pirró i l'origen del pirronisme	74
De la discrepància a la serenor	74
Els cinc modes d'Agripa.....	74
Pirronisme i escepticisme acadèmic	74
Tres camins per a una vida bona.....	75
La ciència en el món hel·lenístic.....	75
Figures i aportacions	76
Astronomia: explicar els moviments celestes.....	76
La continuïtat del saber alexandrí.....	76
In memoria manet.....	77

QUAN EL MÓN ES FA IMMENS

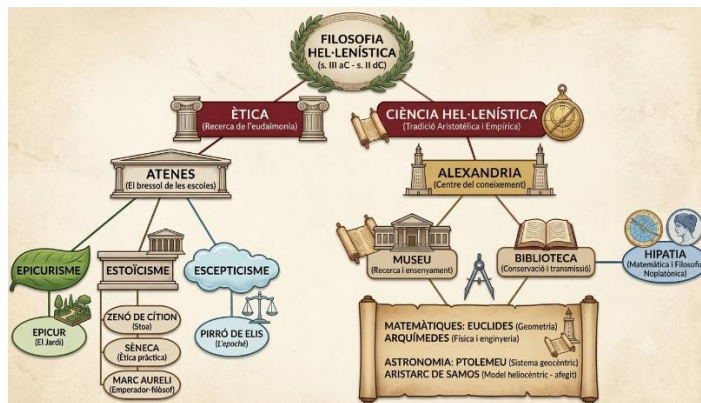
FILOSOFIA HEL·LENÍSTICA

INTRODUCCIÓ.

Plató havia preguntat com podia ser justa la ciutat i Aristòtil havia elaborat una explicació sistemàtica de la realitat, del coneixement, de l'ésser humà i de la vida bona. Després de les conquestes d'Alexandre el Gran i de la formació dels regnes hel·lenístics, aquestes preguntes no desaparegueren, però canvià l'horitzó des del qual es formulaven. El món grec s'havia fet més extens, més mòbil i més plural; la filosofia havia de respondre també a la necessitat d'orientar la vida individual en un marc polític i cultural nou.

Les **escoles hel·lenístiques** convertiren la filosofia en una forma de vida: no es limitaven a transmetre doctrines, sinó que proposaven exercicis intel·lectuals i pràctics destinats a transformar la manera de jutjar, de desitjar i d'actuar. La pregunta “*què és la realitat?*” continuà essent important, però quedà estretament vinculada a una altra: “*com hem de viure per assolir una vida bona?*”

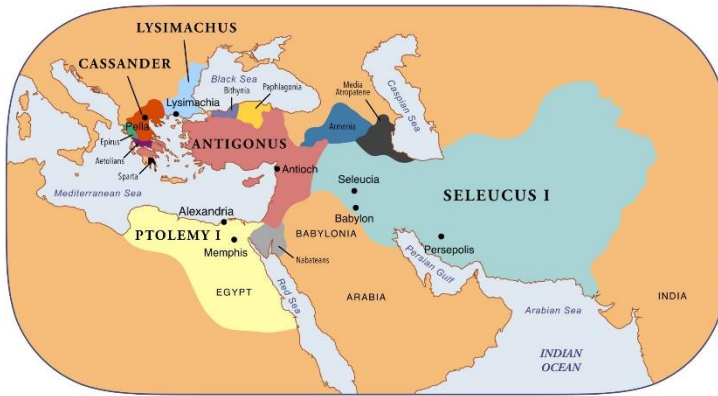

Idea clau. La filosofia hel·lenística no abandonà la física, la metafísica ni la teoria del coneixement. Epicureisme i estoïcisme construïren sistemes complets perquè consideraven que no es pot aprendre a viure bé sense comprendre abans la natura, el coneixement i el lloc de l'ésser humà dins del cosmos.

DE LES POLIS ALS REGNES HEL·LENÍSTICS

Un canvi d'escala política i cultural

La victòria de Filip II de Macedònia sobre Atenes i Tebes a Queronea (338 aC) havia limitat l'autonomia política de moltes ciutats gregues abans de les campanyes d'Alexandre. Entre el 334 i el 323 aC, Alexandre conquerí l'Imperi persa i estengué el domini macedònic des de la Mediterrània oriental fins a Egipte i l'Àsia central. La seva mort, l'any 323 aC, sense una successió estable, obrí dècades de conflictes entre els seus generals, els diàdocs.

1 Divisió de l'Imperi Hel·lenístic. Font: Dimitrios Karamitros / Getty Images

D'aquelles lluites sorgiren diversos regnes. Els **Antigònides** governaren Macedònia i exerciren una influència variable sobre Grècia; els **Selèucides** dominaren un extens territori que incloïa Síria, Mesopotàmia, l'Iran i parts de l'Àsia Menor; i els **Ptolemeus** o làgides governaren Egipte des d'Alexandria. També existiren altres monarquies i confederacions, com el regne de Pèrgam o les lligues etòlia i aquea.

Cronologia

Data	Fet	Significació
338 aC	Batalla de Queronea	Filip II imposa l'hegemonia macedònica sobre bona part de Grècia.
334–323 aC	Conquestes d'Alexandre	El món grec entra en contacte intens amb Egipte, Pèrsia i l'Àsia central.
323 aC	Mort d'Alexandre	Inici convencional de l'època hel·lenística i de les guerres dels diàdocs.
segle III aC	Consolidació dels regnes	Antigònides, selèucides i ptolemeus estableixen grans monarquies territorials.
31 aC	Batalla d'Actium	Octavi derrota Marc Antoni i Cleòpatra; s'acaba el poder ptolemaic.
30 aC	Annexió d'Egipte	Egipte passa a l'òrbita romana; es tanca convencionalment el període hel·lenístic.

Precisió històrica. Les polis no desaparegueren. Continuaren existint com a comunitats cíviques, conservaren institucions pròpies i, en alguns casos, recuperaren marges d'autonomia. El canvi decisiu fou que ja no constituïren l'únic marc sobirà de la vida política grega: quedaren integrades en regnes, aliances i xarxes molt més extenses.

Koine, mobilitat i cosmopolitisme

La difusió de la *koiné*, la forma comuna de la llengua grega, facilità els intercanvis entre poblacions molt diverses. Les noves capitals —Alexandria, Antioquia o Pèrgam— es convertiren en centres polítics, comercials i intel·lectuals. Soldats, mercaders, funcionaris, artistes i estudiosos es desplaçaven per un espai cultural que superava les fronteres de la ciutat d'origen.

Aquest canvi afavorí el cosmopolitisme: la idea que l'ésser humà pot comprendre's com a membre d'una comunitat més àmplia que la seva ciutat. Tanmateix, no tots els grecs visqueren necessàriament una crisi d'identitat ni abandonaren la vida cívica. La interiorització de l'ètica i la recerca d'autosuficiència personal no s'expliquen només per una suposada "desaparició de la polis", sinó també per debats filosòfics previs, per la mobilitat social i per la convivència de tradicions diferents.

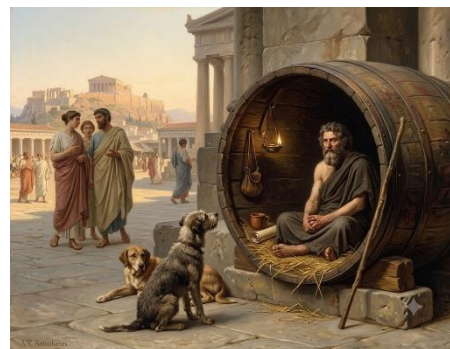
LA FILOSOFIA COM A FORMA DE VIDA

Les escoles hel·lenístiques heretaren de Sòcrates la convicció que la filosofia ha de modificar la manera de viure. La saviesa no consistia únicament a acumular coneixements, sinó a examinar les pròpies opinions, ordenar els desitjos i actuar d'acord amb una comprensió raonada del bé.

Arrels socràtiques: megàrics, cirenaics i cínicos

1. **L'escola megàrica**, vinculada a Euclides de Mègara, desenvolupà problemes de dialèctica i de lògica que influïren en les discussions posteriors sobre el llenguatge, la possibilitat i l'argumentació.
2. **L'escola cirenaica**, associada a Aristip de Cirene, defensà el valor del plaer immediat, però insistí que la persona havia de dominar els plaers i no quedar-ne sotmesa.
3. **La tradició cínica**, vinculada a Antístenes i representada sobretot per Diògenes de Sínope, cercà l'autarquia mitjançant una vida austera, l'alliberament de les convencions i la franquesa crítica.

Aquestes escoles no foren simples esglaons previs. Desenvoluparen camins propis i proporcionaren conceptes —autarquia, vida segons la natura, domini de si, crítica de les convencions— que les grans escoles hel·lenístiques reformularen de maneres diferents.

EL JARDÍ D'EPICUR: ALLIBERAR-SE DE LA POR

Epicur i la comunitat del Jardí

Epicur de Samos (341–270 aC) fundà la seva escola a Atenes l'any 306 aC. Fou coneguda com el Jardí perquè la comunitat es reunia en una propietat situada fora del centre cívic tradicional. Les fonts testimonien la participació de dones i de persones esclavitzades, un tret poc habitual en les institucions filosòfiques del moment.

Epicur concebia la filosofia com una teràpia contra les pors i les opinions falses que pertorben l'ànima. La seva proposta, però, no era només una ètica del plaer: formava un sistema en què la teoria del coneixement i la física atomista justificaven la manera de viure.

Canònica, física i ètica

4. **La canònica** estudia els criteris del coneixement. Les sensacions, les afeccions de plaer i dolor i les anticipacions proporcionen el punt de partida; l'error apareix quan afegim judicis precipitats a allò que percebem.
5. **La física** reprèn l'atomisme de Leucip i Demòcrit: la realitat és formada per àtoms i buit. L'ànima també és corpòria i es dispersa amb la mort del cos; per això no hi ha sensació ni càstig després de morir. Els déus, concebuts com a éssers feliços, no governen ni castiguen els humans.
6. **L'ètica** estableix que el bé és el plaer, entès com a absència de dolor corporal (aponia) i de pertorbació de l'ànima (ataràxia). No recomana l'excés: la prudència calcula les conseqüències i ajuda a escollir els plaers que produeixen una vida estable.

Aprendre a desitjar

No tots els desitjos mereixen ser satisfets. Epicur els classificà segons la seva relació amb la natura i amb la necessitat. Aquesta distinció permet diferenciar el plaer estable de l'acumulació il·limitada de béns.

Tipus de desig	Exemples	Criteri epicuri
Naturals i necessaris	Aliment, refugi, descans, seguretat bàsica i amistat.	Cal satisfer-los amb mesura: són limitats i fàcils d'atendre.
Naturals però no necessaris	Aliments refinats, comoditats o variacions luxoses dels plaers naturals.	Es poden gaudir si no creen dependència, però no són indispensables.
Ni naturals ni necessaris	Riquesa il·limitada, fama, poder o immortalitat.	Neixen d'opinions buides; són difícils de satisfer i alimenten la inquietud.

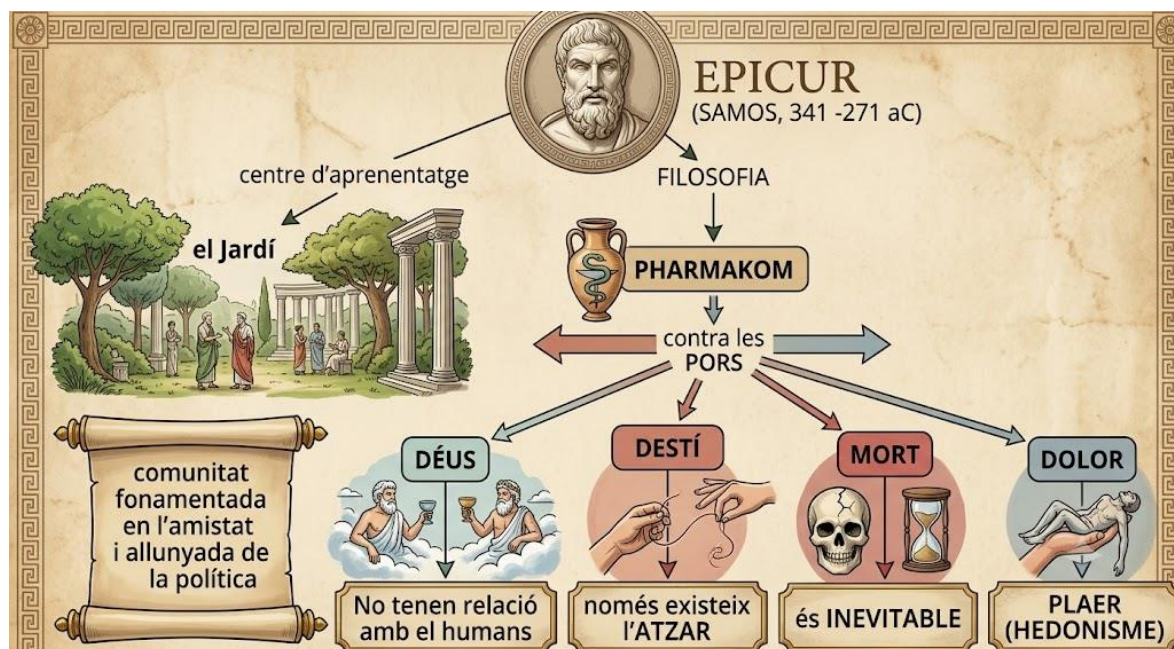
L'autarquia no significa aïllament, sinó capacitat de viure amb poc i de no dependre del luxe. La prudència orienta les tries; l'amistat ofereix confiança i seguretat; i la justícia s'entén com un acord de benefici mutu per no fer ni patir dany. La felicitat epicúria és, per tant, sòbria, compartida i racional.

El tetrafàrmac: quatre remeis contra la por

La tradició epicúria posterior resumí l'ensenyament de l'escola en un tetrafàrmac o "remei quàdruple". No és un tractat independent d'Epicur, sinó una síntesi pedagògica de tesis presents en els seus textos.

Remei	Sentit filosòfic
Els déus no s'han de témer	Un ésser perfecte i feliç no s'ocupa de premiar o castigar les accions humanes.
La mort no ens ha d'angoixar	Mentre vivim, la mort no és present; quan arriba, ja no hi ha subjecte que la pugui experimentar.
El bé és fàcil d'obtenir	Els desitjos naturals i necessaris són limitats i poden satisfer-se amb senzillesa.
El mal és suportable	El dolor intens acostuma a ser breu; el dolor prolongat pot alleujar-se o compensar-se amb altres béns i amb una actitud prudent.

No confondre. L'epicureisme no identifica la felicitat amb la disbauxa. El plaer més segur no és l'excitació constant, sinó l'estabilitat d'una vida sense pors irracionals, amb desitjos limitats, prudència i amistat.

L'ESTOÏCISME: VIURE D'ACORD AMB LA NATURA I LA RAÓ

De la Stoa Poikile a un sistema filosòfic

Zenó de Cítion fundà l'estoïcisme a Atenes cap al 300 aC. El nom prové de la Stoa Poikile, el "Pòrtic Pintat" de l'àgora on ensenyava. Cleantes el succeí i Crisp donà al sistema gran part de la seva solidesa teòrica. L'estoïcisme es dividia en lògica, física i ètica, tres àmbits que havien de sostenir-se mútuament.

1. **La lògica** inclou l'estudi de l'argumentació, el llenguatge i el coneixement. Els estoics desenvolupen una lògica de proposicions i analitzen quan és raonable assentir a una representació.
2. **La física** defensa que el cosmos és una totalitat corpòria, viva i ordenada. El logos o raó divina estructura la matèria i encadena causalment els esdeveniments; natura, providència i destí designen aspectes d'aquest mateix ordre racional.
3. **L'ètica** sosté que la vida bona consisteix a viure d'acord amb la natura, és a dir, d'acord amb la raó humana i amb l'ordre del conjunt. La virtut és l'únic bé que garanteix la felicitat.

Virtut, indiferents i passions

Per als estoics, salut, riquesa, reputació o plaer no són béns morals, de la mateixa manera que malaltia, pobresa o dolor no són mals morals. Són "indiferents" respecte de la felicitat perquè no fan virtuosa ni viciosa una persona. Això no significa que totes les circumstàncies siguin igualment escollibles: la salut pot ser un indiferent preferible i la malaltia, un indiferent no preferible, sempre que l'elecció respecti la justícia i la raó.

Les passions pertorbadores no són simples emocions involuntàries, sinó judicis erronis que atribueixen un valor absolut a allò que no depèn moralment de nosaltres. L'apatheia és l'alliberament d'aquestes passions desordenades, no pas insensibilitat. El savi estoic pot experimentar afectes racionals, benevolència i alegria, però no queda sotmès a la por, l'odi o el desig irracional.

Destí i llibertat interior

L'univers estoic és causalment ordenat, però això no converteix la persona en un ésser passiu. Les impressions que rebem poden no dependre de nosaltres; l'assentiment que hi donem i la manera com actuem expressen el nostre caràcter racional. La llibertat consisteix a jutjar i actuar rectament dins l'ordre de la natura, no a fer desaparèixer les condicions que no podem controlar.

Precisió conceptual. Acceptar el destí no significa resignar-se davant la injustícia. L'estoïcisme exigeix complir els deures que deriven de la nostra condició racional i social. La justícia, el coratge, la prudència i la moderació són formes d'acció, no d'inactivitat.

Cosmopolitisme i recepció romana

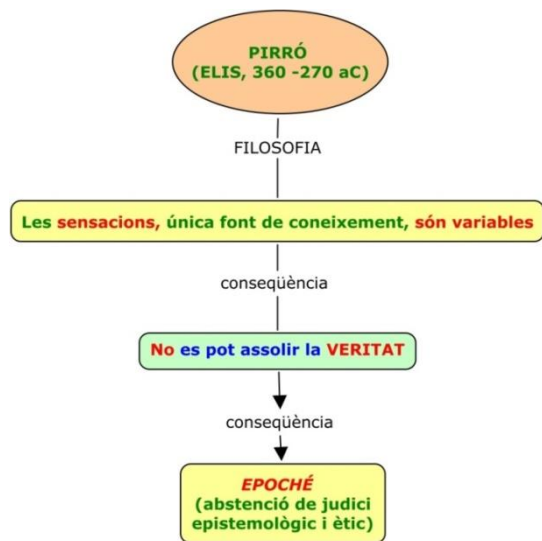
Com que el logos és comú a tots els éssers humans, els estoics pogueren defensar una comunitat moral universal. Cada persona forma part alhora de comunitats concretes i d'una ciutat còsmica regida per la raó. Aquesta idea influí en la reflexió posterior sobre la llei natural i els deures.

L'escola tingué una llarga història. Paneci de Rodes i Posidoni contribuïren a la seva recepció en el món romà durant els segles II i I aC. Ja en època imperial, Sèneca, Epictet i Marc Aureli accentuaren la pràctica moral, l'examen de consciència i el domini dels judicis. Les formulacions més conegudes sobre allò que "depèn de nosaltres" procedeixen sobretot d'Epictet i pertanyen, per tant, a aquesta etapa romana posterior.

L'ESCEPTICISME: INVESTIGAR SENSE DOGMATISME

PIRRÓ I L'ORIGEN DEL PIRRONISME

El terme escepticisme prové de sképsis, “examen” o “investigació”. L’escèptic antic no és qui nega automàticament tota veritat, sinó qui continua investigant perquè troba arguments oposats de força comparable i no disposa d’un criteri suficient per decidir entre ells.

Pirró d’Èlida (c. 360–270 aC) no deixà obres escrites. El coneixem sobretot a través del seu deixeble Timó de Fliünt i de testimonis posteriors. La tradició antiga afirma que acompanyà l’expedició d’Alexandre fins a l’Índia, però no podem convertir aquest viatge en una explicació segura de tota la seva filosofia.

De la discrepància a la serenor

El procediment pirrònic pot descriure’s com una seqüència: la investigació descobreix una oposició entre aparen-

ces o arguments; en no poder decidir, l’escèptic practica l’*epokhé* (ἐποχή), la suspensió del judici; i, inesperadament, a la suspensió pot seguir l’*ataràxia*, la tranquil·litat respecte d’allò que no pot determinar-se.

Suspendre el judici no impedeix viure. El pirrònic es guia per les aparences, les necessitats naturals, les lleis i els costums, i els coneixements pràctics adquirits, però ho fa sense convertir-los en veritats dogmàtiques sobre la naturalesa última de les coses.

Els cinc modes d’Agripa

Els cinc modes no pertanyen directament a Pirrò. Són atribuïts a Agripa, un escèptic posterior dels segles I–II dC, i ens han arribat mitjançant Diògenes Laerci i Sext Empíric. Funcionen com a estratègies per mostrar les dificultats de justificar definitivament una afirmació.

1. **Discrepància:** sobre una mateixa qüestió persisteixen opinions incompatibles que no han estat resoltes.
2. **Regressió infinita:** cada justificació necessita una altra justificació, i així indefinidament.
3. **Relativitat:** allò que apareix ho fa sempre en relació amb un subjecte, una situació o unes condicions determinades.
4. **Hipòtesi:** per evitar el regressiu infinit, el dogmàtic adopta un punt de partida sense demostrar-lo.
5. **Circularitat:** la conclusió i les premisses es justifiquen mútuament, de manera que allò que havia de provar-se ja es pressuposa.

Pirronisme i escepticisme acadèmic

Convé distingir el pirronisme de l’escepticisme desenvolupat a l’Acadèmia platònica per Arcesilau i Carnèades. Tots dos corrents qüestionaren la certesa dogmàtica, però no formularen de la mateixa manera la relació entre judici i acció. La idea d’actuar segons allò raonable o persuasiu s’associa sobretot a l’escepticisme acadèmic; el pirronisme prefereix dir que segueix les aparences sense afirmar com són les coses per naturalesa.

No confondre. L’*epokhé* no és indiferència ni renúncia a pensar. És el resultat provisional d’una investigació que no ha trobat una justificació decisiva. L’escèptic continua examinant i evita convertir les pròpies conclusions en dogmes.

TRES CAMINS PER A UNA VIDA BONA

Escola	Fonament	Què pertorba?	Camí	Ideal
Epicureisme	Atomisme i criteris empírics del coneixement.	Pors i desitjos il·limitats.	Prudència, amicitat i limitació dels desitjos.	Aponia i ataràxia.
Estoïcisme	Cosmos racional ordenat pel logos.	Judicis falsos i passions desordenades.	Virtut, assentiment racional i vida segons la natura.	Apatheia i coherència moral.
Escepticisme	Oposició d'aparences i arguments sense criteri decisiu.	Dogmatisme i necessitat d'imposar una certesa.	Investigació i suspensió del judici.	Ataràxia sense afirmacions dogmàtiques.

Les tres escoles comparteixen la recerca de l'*eudaimonia*, però no coincideixen en què la fa possible. Per a Epicur, la serenor exigeix comprendre la natura i ordenar els desitjos; per als estoics, depèn exclusivament de la virtut i de la rectitud del judici; per als escèptics, pot sorgir quan deixem de voler decidir dogmàticament allò que la investigació manté obert.

L'HEL·LENISME A ROMA

La conquesta romana del Mediterrani oriental no interrompé la filosofia grega. Roma n'esdevingué un nou espai de recepció, traducció i transformació. Les doctrines hel·lenístiques s'adaptaren als problemes de la vida política, el deure, l'amistat, la mort i l'exercici del poder.

6. **L'epicureisme** trobà en Lucreci (segle I aC) un gran expositor llatí. De rerum natura presenta l'atomisme epicuri i vol alliberar el lector de la por religiosa i de la mort.
7. **Ciceró** (106–43 aC) s'identificà principalment amb l'Acadèmia escèptica, però exposà i discutí doctrines epicúries, estoiques i acadèmiques amb una orientació sovint eclèctica.
8. **L'estoïcisme** arrelà amb especial força entre les elits romanes i, en època imperial, oferí instruments per pensar el deure, l'adversitat i l'ús responsable del poder.

Sext Empíric, la font principal del pirronisme conservat, visqué probablement entre els segles II i III dC. No pertany a l'hel·lenisme estricte, però mostra la continuïtat de les discussions hel·lenístiques dins del món imperial romà.

LA RAÓ AL SERVEI DE LA NATURA

LA CIÈNCIA EN EL MÓN HEL·LENÍSTIC

L'expansió de la recerca científica no es produí al marge de la filosofia. Lògica, matemàtiques, astronomia, medicina i geografia compartien problemes sobre la demostració, l'observació i l'explicació causal. Tampoc no existí una divisió absoluta entre una Atenes dedicada només a l'ètica i una Alexandria dedicada només a la ciència: Atenes mantingué escoles sistemàtiques, i Alexandria acollí també fiologia, filosofia i estudis literaris.

Alexandria, fundada per Alexandre l'any 331 aC, es convertí sota els Ptolemeus en un centre excepcional de recerca. El *Mouseion* era una comunitat d'estudiosos sostinguda pel patrocini reial i vinculada a una gran col·lecció de rotlles i textos. Les dades sobre la fundació exacta, l'edifici i l'organització de la Biblioteca són incompletes: probablement s'inicià sota Ptolemeu I i es desenvolupà sota Ptolemeu II. No hi ha base sòlida per afirmar que existís una estructura de quatre departaments ni que els Ptolemeus haguessin exclòs deliberadament l'ètica i la política.

Precisió històrica. La Biblioteca d'Alexandria no fou destruïda en un únic incendi que expliqui per si sol la pèrdua del saber antic. Les col·leccions i les institucions alexandrines patiren transformacions i danys al llarg de segles; les fonts disponibles no permeten reconstruir-ne una única "gran destrucció" amb certesa.

FIGURES I APORTACIONS

Pensadors	Cronologia	Centre	Aportació principal
Euclides	c. 300 aC	Alexandria	Els Elements organitzen la geometria mitjançant definicions, postulats i demostracions.
Heròfil i Erasístrat	segles IV–III aC	Alexandria	Desenvolupen estudis anatòmics i fisiològics; distingeixen funcions de nervis, òrgans i vasos.
Aristarc de Samos	c. 310–230 aC	Samos	Proposa que la Terra gira al voltant del Sol i intenta estimar distàncies astronòmiques.
Arquímedes	c. 287–212 aC	Siracusa	Fa aportacions decisives a la geometria, l'estàtica i la hidrostàtica; manté vincles amb estudiosos alexandrins.
Eratòstenes	c. 276–194 aC	Alexandria	Calcula la circumferència terrestre, treballa en geografia i dirigeix la Biblioteca.
Hiparc	c. 190–120 aC	Nicea / Rodes	Elabora un catàleg estel·lar, estudia la precessió dels equinoccis i perfecciona models astronòmics.

ASTRONOMIA: EXPLICAR ELS MOVIMENTS CELESTES

Aristòtil havia descrit un cosmos finit i geocèntric, amb una regió sublunar sotmesa a generació i corrupció i uns cels formats d'èter amb moviment circular. Aquesta cosmologia física no resolva per si sola totes les irregularitats observades en els planetes. Els astrònoms hel·lenístics desenvoluparen models geomètrics per "salvar els fenòmens", és a dir, representar matemàticament els moviments aparents.

Aristarc proposà una hipòtesi heliocèntrica, però no es convertí en el model dominant. Hiparc perfeccionà la descripció quantitativa dels moviments celestes i descobrí la precessió dels equinoccis. Segles després, ja sota domini romà, Claudi Ptolemeu (segle II dC) sintetitzà gran part de l'astronomia grega a l'Almagest mitjançant models geocèntrics basats en deferents, excèntrics i epicicles.

LA CONTINUÏTAT DEL SABER ALEXANDRÍ

Ptolemeu i Hipàtia no pertanyen al període hel·lenístic estricte, que es tanca convencionalment el 31/30 aC. La seva presència és rellevant, però s'ha d'entendre com a continuïtat de la tradició científica i filosòfica alexandrina durant l'Imperi romà i l'antiguitat tardana.

Hipàtia d'Alexandria (c. 355–415 dC) fou matemàtica, astrònoma i filòsofa neoplatònica. Ensenyà filosofia i mantingué relacions amb membres pagans i cristians de les elits. Fou assassinada per una multitud cristiana enmig del conflicte polític entre el prefecte Orestes i el bisbe Ciril. Les fonts no permeten afirmar amb seguretat que Ciril n'ordenés directament la mort. Tampoc no és històricament rigorós presentar l'assassinat com el moment únic en què "*la raó quedà subordinada a la fe*": l'activitat filosòfica i científica continuà a Alexandria després del 415.

CLOENDA. EL MÓN CLÀSSIC ES TRANSFORMA

L'hel·lenisme no és un apèndix menor de la filosofia clàssica. N'és la transformació final: amplia l'espai del pensament grec, converteix les escoles en comunitats de vida i posa en primer pla la relació entre coneixement, judici i serenor. La pregunta política per la ciutat justa no s'esborra, però conviu amb la recerca d'una llibertat interior capaç de resistir la inestabilitat del món.

Epicur respon limitant les pors i els desitjos; els estoics, fent de la virtut i del judici racional el centre de la llibertat; els escèptics, suspenent l'assentiment quan cap argument no resulta decisiu. Al mateix temps, matemàtics, astrònoms, metges i filòlegs mostren que la raó continua investigant la natura amb instruments nous.

Quan el món es fa immens, el savi no es tanca necessàriament dins seu. Aprèn a orientar-se en una realitat més extensa: reconeix els límits del que depèn d'ell, examina les seves opinions i amplia la comunitat moral més enllà de la polis. Aquesta doble obertura —cap a l'interior i cap al món compartit— és l'herència principal de la filosofia hel·lenística.

IN MEMORIA MANET

- ✓ L'època hel·lenística s'inicia convencionalment amb la mort d'Alexandre (323 aC) i acaba amb Actium i l'annexió d'Egipte (31/30 aC).
- ✓ Les polis no desapareixen, però deixen de ser l'únic marc sobirà de la vida grega.
- ✓ Epicureisme i estoïcisme són sistemes complets: teoria del coneixement o lògica, física i ètica formen un conjunt.
- ✓ Epicur identifica la felicitat amb el plaer estable: aponia, ataràxia, prudència, autarquia i amistat.
- ✓ L'estoïcisme defensa que la virtut és l'únic bé i que la llibertat depèn de la rectitud de l'assentiment i de l'acció.
- ✓ El pirronisme passa de la discrepància a l'epokhé; els cinc modes són atribuïts a Agripa, no a Pirró.
- ✓ Alexandria és un centre privilegiat de recerca, però no existeix una separació absoluta entre filosofia atenesa i ciència alexandrina.
- ✓ Ptolemeu i Hipàtia són figures posteriors: representen la continuïtat de la tradició alexandrina en època romana i tardana.

GLOSSARI

Apatheia: Estat estoic d'alliberament de les passions irracionals; no significa insensibilitat.

Aponia: Absència de dolor corporal en l'epicureisme.

Ataràxia: Tranquil·litat de l'ànima; és una finalitat compartida, amb matisos diferents, per epicuris i escèptics.

Autarquia: Autosuficiència: capacitat de limitar les necessitats i no dependre del superflu.

Canònica: Part de l'epicureisme dedicada als criteris del coneixement.

Cosmopolitisme: Concepció de l'ésser humà com a membre d'una comunitat moral universal.

Diàdocs: Generals i successors d'Alexandre que es disputaren el seu imperi.

Epokhé: Suspensió del judici davant arguments o aparences de força equivalent.

Eudaimonia: Vida reeixida o felicitat entesa com a finalitat global de l'existència.

Hedoné: Plaer; en Epicur, criteri del bé quan és governat per la prudència.

Isostheneia: Equivalència o equilibri de força entre arguments oposats.

Koiné: Varietat comuna del grec difosa pel món hel·lenístic.

Logos: Raó universal que, segons els estoics, estructura i governa el cosmos.

Mouseion: Comunitat alexandrina d'estudiosos sota patrocini ptolemaic, vinculada a la Biblioteca.

Parresia: Franquesa o llibertat de parlar amb veritat, especialment valorada pels cíncics.

Tetrafàrmac: Síntesi epicúria de quatre remeis contra les pors i els desitjos pertorbadors.